

En Kjemisk forbindelse - eller olje som merkevare?

NOPEF og Kjemisk Forbund diskuterer
atter en gang sammenslåing. Men det er
opp til deg som medlem å bestemme om
forhandlingene i det hele tatt skal komme
i gang. Hva det hele handler om kan
du lese i dette heftet.

Forord	3
Innledning	4
1. Om att og om att...	5
<i>Intervju: Bekymret for demokratiet og skeptisk til Kjemisk</i>	6
2. En stolt historie	7
3. Uten hjerte slutter hjernen å fungere...	9
<i>Intervju: Glad i NOPEF - og glad i Kjemisk</i>	10
4. Oljearbeideren - noe for seg selv?	11
<i>Intervju: Større press på lønns- og arbeidsvilkår</i>	12
5. Hva byr framtida på?	13
<i>Intervju: - Bra for NOPEF og for hele samfunnet</i>	14
6. Sosial dumping	15
7. Fra bunns til topps	16
8. Faglig-politisk samarbeid	17
<i>Intervju: - Frykter den politiske uavhengigheten forsvinner</i>	18
9. Er det plass for høyt utdannede damer i Kjemisk?	19
<i>Intervju: - Må ta vare på alle gruppene</i>	20
10. Fornuftsekteskap eller ekte følelser?	21
<i>Intervju: Gass til Grenland</i>	22
11. Ekteskap - stadig mer populært	23
<i>Intervju: Fra nei til ja</i>	24
12. Hvem er partneren?	25
<i>Intervju: - To gode organisasjoner kan bli enda bedre</i>	26
13. Forholdet til erkerivalen OFS	27
<i>Intervju: - Hvor mange gidder egentlig å bry seg?</i>	28
14. Betydningen av Stavanger	29
15. Tallenes tale	30
16. Nå er det opp til medlemmene	31

Forbundslederen inviterer til debatt

På NOPEFs landsstyremøte i juni i år gikk jeg gjennom de organisatoriske endringene som nå skjer i norsk fagbevegelse. Etter landsstyremøte i juni var det flere av våre tillitsvalgte som tok kontakt med meg og sa at NOPEF burde ta opp igjen den dialogen vi tidligere hadde med Kjemisk om sammenslåing slik at vi ikke ble satt på sidelinja i disse prosessene. Dette var jeg enig i. Kjemisk forbund har gjentatte ganger gitt utrykk for at de kunne tenkt seg en sammenslåing med NOPEF, men hadde begynt å se seg om etter andre fusjonspartnere da vi la diskusjonen på is for fire år siden.

Jeg tok da kontakt med ledelsen i Kjemisk. Også den var innstilt på at vi skulle gjøre et nytt forsøk. Med ti mot en stemme vedtok forbundsstyret vårt at vi skulle fremme et forslag til landsmøtet om at det skulle tas opp forhandlinger med Kjemisk for å få etablert et nytt forbund for Olje, Gass og Kjemisk. I forslaget lå også et utkast til forhandlingsmandat som skisserte de vilkårene som skulle legges til grunn for forhandlingene.

På NOPEFs landsmøte i Haugesund viste avstemmingene at over 2/3 av delegatene var positive til at

det ble satt i gang forhandlinger med Kjemisk om sammenslåing. Samtidig mente et flertall av delegatene at prosessen hadde gått for fort, og at den var for lite forankret i medlemsmassen. Det ble derfor bestemt at spørsmålet om det skulle tas opp forhandlinger med Kjemisk skulle ut til uravstemning.

Det er på denne bakgrunn vi har bedt Fafo utarbeide dette debattopplegget. Ingen skal sitt igjen med det inntrykket at ikke alle har fått anledning til å komme til ordet. Forbundet har ikke vært involvert i innholdet.

Forbundsstyret vil komme sammen 5. april og klargjøre voteringstema som dere skal stemme over. Stemmemateriellet vil bli sendt dere umiddelbart etter dette møte og resultatet skal være klart 2. mai.

Leif Sande, NOPEF

Forord

Nesten ingen debatter er så morsomme som sammenslåingsdebatter. Hvorfor? Jo, fordi bildebruken som regel er svært levende og fantasifull. Her pynter man bruder, går på frierføtter, flyr i halvferdige fly hvis man da ikke foretrekker en vei som blir til mens man går. I tillegg er det til tider en voldsom fokus på egen fortreffelighet. Faren ved å skrive om dette er selvsagt at det er lett å bli farget av det fantasifulle språket og dermed ubevisst vektlegge det som er mest morsomt og talende.

I dette debattheftet skal forhåpentligvis både de gode og dårlige sidene ved en sammenslåing mellom NOPEF og Kjemisk Forbund komme godt til syne. Men dette kan ikke kalles en konsekvensutredning i ordets rette forstand. Det ville krevd en dypere analyse både av de faktiske forhold og argumentasjonen.

Som utenforstående har jeg ingen sterke oppfatninger av hva som er best for NOPEFs medlemmer, noe som forhåpentligvis sikrer en mest mulig nøytral framstilling. Mye av bakgrunnsstoffet er hentet fra debattheftet som ble laget i forbindelse med den forrige sammenslåingsdebatten i 2000 "Nopef + Kjemisk = Sant?". Det ble forfattet av tidligere NOPEF-tillitsvalgt og nåværende Fafo-forsker Espen Løken, som også

har hjulpet til i utarbeidelsen av dette heftet. I tillegg har jeg sett videoopptak av landsmøtedebatten, lest landsmøtepapirer, NOPEFs bok som ble utgitt i forbindelse med 25 års jubileet, "Svart gull - rød flamme" (Terje Johansen, red), Kjemisk Forbund 1973-1998 (Tor Are Johansen), flere årganger av NOPEF-Aktuelt/Petromagasinet, noen utgaver av LO-Aktuelt i tillegg til intervjuer med NOPEF-tillitsvalgte.

Overskriftene er ikke absolutte og temaene vil naturlig gli over i hverandre. Derfor er det ikke sikkert at poenger er glemt - det kan hende de står et annet sted. Poengene kan være gjentatt flere steder, mens noe helt sikkert er uteglemt. Forhåpentligvis skal det meste være med og jeg håper det er overkommelig lesing.

God debatt!

Anne Mette Ødegård, Fafo.
amo@fafo.no
Telefon: 22 08 86 49/90 65 13 11

Innledning

Det er viktig å huske at denne uravstemningen ikke dreier seg om et endelig ja eller nei til sammenslåing med Kjemisk Forbund. Det er om man skal inngå forhandlinger og hva slags mandat NOPEF skal ha med seg inn i forhandlingene som er spørsmålet. I utgangspunktet er dette et litt utradisjonelt tema for en uravstemning, men slik ville flertallet på landsmøtet sikre at medlemmene ble involvert. Hvis medlemmene sier ja til forhandlingsmandatet blir det forhandlinger med Kjemisk ut fra de kravene som står nedenfor. Deretter innkalles det til et ekstraordinært landsmøte som skal ta stilling til resultatet av forhandlingene.

Landsmøtets vedtak

Bakgrunnen for dette heftet er vedtaket fra NOPEFs landsmøte i oktober 2004. Med 109 mot 54 stemmer ble det vedtatt å jobbe for en sammenslåing med Kjemisk Forbund:

"Landsmøtet vedtar en intensjon om sammenslåing med NKIF innen 1.1.2006. Prosessen for sammenslåing må inneholde belysning av fordeler/ulempes og en konsekvensutredning som kommuniseres til alle medlemmene. Endelig sammenslåing avgjøres ved uravstemning."

Landsmøtet har mot et fåtall stemmer tolket dette slik:

"Det gjennomføres en medlemsdebatt hvor fordeler/ulempes belyses. Medlemmene tilsendes en konsekvensutredning. Debatten avsluttes innen 1. april 2005. Deretter gjennomføres en uravstem-

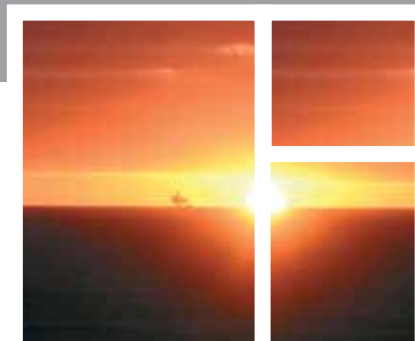
ning hvor det tas stilling til det endelige forhandlingsmandatet."

Forhandlingsmandat

Landsmøtet vedtok følgende forhandlingsmandat som det skal tas stilling til i uravstemning:

"NOPEF mener NOPEF og Kjemisk bør slås sammen til ett forbund. Forbundsstyret bes derfor ta opp samtaler med Kjemisk slik at et nytt forbund kan være etablert fra 1.1.2006. Forhandlingsutvalget som forhandler med Kjemisk må gjenspeile NOPEF sin vertikale struktur og kjønnsammensetning. Følgende krav legges til grunn for forhandlingene:

- En administrasjon av omtrent samme nivå som i dag skal opprettholdes i Stavanger, selv om hovedkontoret legges til Oslo.
- I det eventuelle nye forbundet må det komme frem at NOPEF sin partipolitiske uavhengighet blir synliggjort i de nye vedtektene. Det nye forbundet skal beholde NOPEF sin vertikale struktur. En av de valgte lederne skal ha sitt daglige virke ut fra Stavangerkontoret. Ved vedtektsendringer skal det være 2/3 flertall.
- Det nye forbundet må bestå av to seksjoner hvor de tidligere forbundsstrukturene opprettholdes. Endring av denne strukturen krever et landsmøtevedtak med 2/3 flertall.
- Det innkalles til ekstraordinært landsmøte høsten 2005 for å ta stilling til resultatet og gjennomføre samlingskongress."

Om att og om att...

En av talerne på landsmøtet sist høst sammenliknet NOPEFs sammenslåingsdiskusjoner med EU-debatten: Makta blir ikke fornøyd før de får et ja. Derfor fremmes spørsmålet på nytt og på nytt.

Det er nemlig ikke første gang denne debatten ruller og går i NOPEF. Forslaget om sammenslåing med Kjemisk Forbund kom for første gang opp på NOPEFs landsmøte i 1989. Den gangen var tanken å lage et energiforbund hvor også daværende Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund (NEKF) skulle være med. Forslaget ble avvist med 75 mot 56 stemmer. På landsmøtet i 1996 ble det vedtatt å utvikle samarbeidet mellom NOPEF og Kjemisk. Også denne gangen viste diskusjonen stor motstand mot en sammenslåing. Samarbeid ble det likevel. Fra 1996 til 1999 hadde NOPEF og Kjemisk felles møter og samarbeid i LO-sammenheng. De hadde også felles representasjon i det internasjonale arbeidet. Begge forbund er medlemmer i International Federation of Chemical, Energy, Mine and General Workers Union (ICEM) og den europeiske organisasjonen EMCEF.

Dette inspirerte til et nytt sammenslåingsforsøk. I forberedelsene til landsmøtet i 2000 ble det bestemt å lage et debattopplegg om fordeler og ulemper ved en sammen-

slåing mellom NOPEF og Kjemisk og det ble laget et debatthefte kalt "NOPEF + Kjemisk = SANT?" NOPEF la imidlertid saken død før landsmøtet, på grunn av motstand fra de fleste medlemsgruppene:

"Debatten har entydig vist at det ikke er grunnlag i medlemsmassen for å utvikle samarbeidet mellom NOPEF og NKIF videre i retning av en sammenslåing av de to forbundene. Medlemmer og tillitsvalgte har gitt svært klart uttrykk for at de ønsker å beholde forbundet omtrent i den form det har, og det er en uttalt frykt for å miste medlemmer til konkurrerende forbund ved en sammenslåing".

Utviklingen går raskt. Og dette var antakelig den viktigste årsaken til at saken atter en gang ble fremmet for landsmøtet i 2004.

Slik lød forbundsstyrets dom etter at medlemsdebatten var avsluttet. Det var den breieste debatten noen sinne i NOPEFs historie og signalene var entydige. Så hvorfor skulle det være annerledes nå - bare fire år etterpå?

Utviklingen går raskt. Og dette var antakelig den viktigste årsaken til at saken atter en gang ble fremmet for landsmøtet i 2004. Siden det forrige NOPEF-landsmøtet har industrien i Norge mistet tusenvis av arbeidsplasser hvert år. Pres-

set for å redusere kostnadsnivået i industrien er noe arbeidstakerne føler på kroppen nærmest hver eneste dag. Det foregår en politisk kamp om bruk av gass i Norge, gasskraftverk og ny industrireisning. På den politiske arena er fagbevegelsen utfordret både i forslag til ny arbeidslivslov og i forhold til hvordan framtidens pensjonssystem skal se ut.

Men den raske prosessen internt i NOPEF fikk kritikerne til å ta fram betegnelser som "manipulering", "kupp" og "usmakelig". Forbundsstyret behandlet saken for første gang i august i fjor, og mange mener at dette var for knapp tid.

NOPEF-leder Leif Sande viste på landsmøtet til at ledelsen har fulgt vedtektene til punkt og prikke. Hans begrunnelse for å fremme saken var det ville være uansvarlig å vente med denne debatten i fire nye år - til neste landsmøte.

Bekymret for demokratiet og skeptisk til Kjemisk

Sven Edin er mannen som fikk flertallet på landsmøtet i NOPEF til å gå inn for en uravstemning om forhandlinger med Kjemisk Forbund. Han mener det er svært viktig at medlemmene er med på denne prosessen og at forbundsledelsens opplegg var lite demokratisk. Ikke minst fordi det kom brått på. Men det viktigste ankepunktet er ikke nødvendigvis prosessen eller et større forbund. Det er partneren som volder størst hodebry for Sven Edin.

- Mange av våre medlemmer kom over fra Kjemisk Forbund da de fikk jobb i olja. De er skeptiske. Det samme er jeg, på bakgrunn av den erfaringen jeg har med Kjemisk sin kultur og tradisjon, sier Sven Edin, leder i NOPEF-avdelingen i Hydro.

- Kjemisk er vant til å være størst og har en lei tendens til å kjøre over andre. Slikt skaper frustrasjon og det blir snakket om. Forbundet har dessverre fått et dårlig rykte hos oss og det skaper usikkerhet blant medlemmene i forbindelse med en eventuell sammenslåing, forklarer han videre.

Sven Edin understreker at han også har gode erfaringer med mange tillitsvalgte i Kjemisk. Bildet er slett ikke entydig. Mye er gammel historie og episoder med enkeltpersoner.

- I debatten skal jeg prøve å se bort fra mine personlige frustrasjoner. Dette er en viktig sak og vi skal ta den på alvor i Hydro.

Forslaget om eventuelle forhandlinger om sammenslåing blir hovedtema på vårt årsmøte og jeg opplever allerede stort engasjement blant medlemmene. Jeg tror det blir en spennende avstemning, sier Sven Edin, som påpeker at han ikke har bestemt seg for hva han skal stemme.

- Det finnes mange gode argumenter for å gå inn i forhandlinger om en sammenslåing. Generelt mener jeg at LO vil være tjent med færre forbund - egentlig burde det være et forbundsløst LO. I denne sammenhengen er det et godt poeng å slå sammen NOPEF og Kjemisk. Jo flere vi er sammen, jo bedre. Det gjelder både i det indre livet i fagbevegelsen og i det ytre livet - i forhold til omverdenen. Men det er altså en nagende tvil i forholdet til min egen lille verden - det vil si Hydro, sier Sven Edin.

- Mange av våre medlemmer kom over fra Kjemisk Forbund da de fikk jobb i olja. De er skeptiske. Det samme er jeg.

Sven Edin, Hydro.

En stolt historie

Fra starten i 1977 og fram til landsmøtet i 2004, har NOPEF vokst fra noen få hundre til over 18 000 medlemmer. NOPEF har vist seg å være en dundrende suksess i fagforeningssammenheng. Spørsmålet er om livet skal fortsette som ung, fri og singel eller om tida er moden for å inngå ekteskap?

NOPEF er blant de yngste forbundene i LO-familien og uløselig knyttet til historien om Norge som oljenasjon.

Sommeren 1967 var det omtrent 280 arbeidstakere på norsk sokkel. Fram til 1980 hadde dette økt til nærmere 40 000 oljearbeidere i Norge. I begynnelsen var det nærmest "vill vest" med hensyn til arbeidsvilkår. Farlige episoder var nærmest dagligdags og norske arbeidstakerne fikk klar beskjed om at de ikke kunne regne med å få samme behandling som amerikanere og kanadiere ("Svart gull - rød flamme").

Så hvordan taklet fagbevegelsen dette "fremmedelementet" i norsk arbeidsliv? Allerede sommeren 1966 fordelte LO organisasjonsansvaret for oljevirkksomheten: Arbeidsmandsforbundet skulle ta seg av boreplattformer og baser, Jern og Metall skulle ha verkstedsvirkksomhet, Kjemisk forbund fikk raffineriene og Sjømannsforbundet skulle ta seg av forsyningsskipene. Det skjedde ikke uten kamp. Arbeidsgiverne hadde en fiendtlig innstilling til alt som

luktet av fagforeninger og fagbevegelsen ble aktivt motarbeidet. Lokale husforeninger ble imidlertid oppmuntret og fredet.

Arbeidsmandsforbundet ville ikke splitte opp organisasjonsansvaret. "Vi ville ha alt eller ingenting. I realiteten stilte Arbeidsmandsforbundet ultimatum", sier tidligere forbundsleder Harald Øveraas i NOPEFs 25 års jubileumsbok "Svart gull - rød flamme". Øveraas var også den første norske fagforbundsrepresentanten som fikk komme ut på sokkelen. Det skjedde ikke før i 1972. I de første årene av det norske oljeeventyret var fagbevegelsen i praksis stengt ute fra sokkelen, men det ble likevel opprettet en rekke avtaler.

Spørsmålet er om livet skal fortsette som ung, fri og singel eller om tida er moden for å inngå ekteskap?

Selv om Arbeidsmandsforbundet altså lyktes godt med det innledende arbeidet, ble det oppsplitting av organisasjonsområdet. I 1973 vedtok LOs sekretariat at "boreplattformene legges i sin helhet til Norsk Sjømannsforbunds organisasjonsområde".

I ettertid er det hevdet at interessekonflikten mellom Arbeidsmandsforbundet og Sjømannsforbundet virket forstyrrende og forsinket medlemsutviklingen i oljeindustrien. Tidligere LO-leder Tor Halvorsen mente at det var denne interessekonflikten som ga

støtet til at NOPEF ble dannet. Spiren til NOPEF er fagforeningen som ble dannet ved Hydro Rafnes.¹ I 1974 ble det bestemt å bygges opp en petrokjemisk industri på Rafnes for foredling av våtgass. I norsk målestokk var dette industrireising i kjempeformat.

LO ville benytte denne anledningen til å tenke nytt. En rekke forbund ble innkalt til LO for å drøfte situasjonen og det endte med en organisasjonsmodell etter mønster fra Martins Tranmæls forslag på LO-kongressen i 1923: En fagforening der alle ansatte står i samme forening, uansett arbeids- og ansvarsområde, direkte tilknyttet til LO. Denne organisasjonsformen var aldri blitt praktisert i det private næringsliv tidligere. Vervingen gikk trått, blant annet fordi mange av arbeidstakerne kom fra arbeidsplasser og miljøer der LO tradisjonelt hadde lite å si. Det var ingeniører, skipsoffiserer og enkelte grupper merkantilt ansatte.

Våren 1976 ble foreningen på Rafnes til slutt dannet, og navnet ble Petrokjemisk Forening - Rafnes. Det var allerede fra starten klart at medlemmene så for seg et nytt fagforbund. Og LO var etter hvert så fornøyd med utviklingen i foreningen på Rafnes at det ble planlagt et nytt fagforbund etter de samme prinsipper.

¹Kilde: Reidar Finnmark: "Fra forening til forbund" i NOPEFs 25 års historie "Svart gull - rød flamme".

Parallelt med at foreningen på Rafnes så dagens lys, ble det laget en komité for tillitsvalgte i oljevirksomheten i den nye oljebyen Stavanger, med Lars A. Myhre i spissen. I desember 1976 ble det gjort følgende vedtak i LO:

"Det opprettes et forbund som organiserer ansatte ved de faste installasjoner i Nordsjøen, Oljedirektoratet, Statoil, oljeraffineriene og de petrokjemiske anlegg som vil komme i tiden fremover, heri innbefattet Rafnes og Saga petrokjemiske fabrikker."

Noen måneder seinere var Norsk Olje- og Petrokjemisk Fagforbund en realitet.

Fra april 1977 fikk NOPEF overført Sjømannsforbundets medlemmer på de faste installasjonene og forsyningsbasene, Kjemisks medlemmer på Mongstad og NTLs medlemmer i Oljedirektoratet og ved Hovedstasjonen for Oljevern. Først i 1988 fikk NOPEF organisasjonsansvaret for flyttbare innretninger på sokkelen, noe som førte til en overføring av 300 medlemmer fra Sjømannsforbundet. I løpet av noen år ble medlemstallet på riggene mange-doblet.

Den 27. oktober 1977 ble det første landsmøtet i NOPEF holdt og Lars A. Myhre valgt til leder. Han ble sittende i vervet helt til 2000 da forbundets andre og nåværende leder, Leif Sande, ble valgt.

NOPEF er i dag den desidert største organisasjonen for ansatte både i landbasert og sokkelbasert

oljevirksomhet. Fra 1996 til 1999 var det en økning i medlemstallet på hele 40 prosent. Men det er fortsatt et stort potensial for økning i medlemstallet, både gjennom rekruttering av uorganiserte og medlemmer av forbund utenfor LO.

Organisasjonskamp er noe NOPEF har levd med i hele sin historie. Forbundet har gradvis vokst til å bli det dominerende forbundet i oljeindustrien, men sliter fortsatt med konkurransen, både til lands og til vanns. Det vi hører mest om er striden med Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS).

NOPEFs historie startet bare noen år før nedgangen startet for den potensielle partneren, Kjemisk Forbund. I takt med synkende antall sysselsatte i norsk industri har medlemstallet sunket betraktelig de siste 25 årene. Dette henger sammen med den økte konkurransen for norsk industri, med utflagging, rasjonalisering og effektivisering. De siste årene har ca 1000 medlemmer forsvunnet årlig. Toppen for Kjemisk Forbund ble nådd i 1980, med vel 39 000 medlemmer. I dag er medlemstallet 27 000, og med 17 000 yrkesaktive.

NOPEF er i dag den desidert største organisasjonen for ansatte både i landbasert og sokkelbasert oljevirksomhet.

Uten hjerte slutter hjernen å fungere...

Det er ikke mulig å eksistere uten hjerte, men man kommer ikke særlig langt uten hode heller. Hjerte og hode var gjennomgangstenen under sammenslåingsdebatten på NOPEFs landsmøte: Hva betyr mest?

Poenget er selvsagt at NOPEF er medlemmenes hjerte - og dette er grunnen til at organisasjonen fungerer så godt som den gjør. Identitet er ikke noe å kimse av.

- På mange måter er det slik at hjertet sier nei, mens hodet sier ja, sa Leif Sande under høstens landsmøte.

Mange offshoreansatte argumenterer med at landbasert virksomhet vil få for stor oppmerksomhet og bli for dominerende i et nytt sammenslått forbund og da blir identiteten borte. Hvis ikke NOPEF er NOPEF, vil en miste medlemmer til konkurrerende organisasjoner - spesielt til Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS) på sokkelen. Denne konkurransen betegnes av enkelte som en "permanent krigstilstand". På land er NOPEFs fremste kjenne tegn at forbundet organiserer alle grupper, uavhengig av yrke,

utdanning og lønn. "Nettopp derfor er det morsomt å være med i NOPEF", sa en av talerne på landsmøtet sist høst.

NOPEF er blitt et varemerke knyttet til oljebransjen og merket borger for kvalitet og kompetanse, skal vi tro landsmøtedelegatene. Det er slett ikke alle forunt å bli en merkevare. Den som klarer å få det til, passer som regel godt på at merket bevares.

En sammenslåing med Kjemisk vil antakelig bety tap av identitetsfølelse. Dette er et kjernepunkt i de fleste profesjonsorganisasjoner. Det at du tilhører en profesjon øker sjansen for at du velger å være med i et profesjonsforbund, som for eksempel Sykepleierforbundet. Profesjonene er de som er flinke til å organisere seg. Men NOPEF er ikke et profesjonsforbund - snarere det motsatte - ved å organisere fra topps til bunns, både til lands og til vanns. Men identitetsfølelsen er tydeligvis sterkt tilstedeværende gjennom bransjen. Alle er tilknyttet oljebransjen og det er dette som er fellesnevneren.

Fagbevegelsens historie er bygget på identitet. Det startet med at typografer, snekkere, fyrstikkarbeidere og skreddere erfarte at de som yrkesutøvere stod sterkest sammen. Fagforbund betyr egentlig en landsomfattende sammenslutning av arbeidere i et bestemt fag. I begynnelsen var yrket viktig - i dag er mange LO-forbund knyttet til næringer, som for eksempel Transport og Kjemisk.

Identitet kan ha stor betydning for lokalapparatet. Et godt fagforbund krever aktivitet og engasjement ute blant medlemmene og uten et levende lokalapparat vil fagbevegelsen forvitte. Lokalt engasjement er avhengig av både hjerte og hjerne. Å være med i NOPEF - med alle sine spesialiteter - kan være en drivkraft. På den andre siden kan det å være en del av et større fellesskap også virke positivt, fordi man kanskje opplever større gjennomslagskraft.

En sammenslåing av de to forbundene behøver likevel ikke ha særlig stor betydning for det daglige arbeidet i klubbene. Da er det det som skjer på arbeidsplassen og kvaliteten på de lokale tillitsvalgte som er viktig for de aller fleste medlemmer. Et større forbund kan frigjøre ressurser til å satse sterkere på lokalapparatet. Det er likevel ingen selvfølge at dette skjer - det må både vilje og evne til for å spre ressurser ut i landet uansett hvor sterke man er på sentralt hold.

En ulempe ved å bli med i en større familie er at små grupper og klubber kan bli enda mer usynlige i forbunds- og LO-sammenheng. Det kan igjen føre til at viktige kultur- og verdiforskjeller ikke kommer tydelig nok fram. Flere undersøkelser viser at det yrkesfaglige arbeidet er viktig for å tilfredsstille det enkelte medlem. Yrkestilhørighet og yrkesfellesskap er viktigere enn fagorganisering generelt. Slik sett har NOPEF en kjempeutfordring allerede i dag.

Glad i NOPEF - og glad i Kjemisk

Jon Fjose var enslig svale da han som eneste forbundsstyremedlem stemte nei til forslaget om å sette i gang en ny sammenslåingsprosess med Kjemisk. Nå er han ute av alle verv, men er selvsagt engasjert i debatten forut for en uravstemning om forhandlinger med Kjemisk.

- Jeg har fått svært mange tilbakemeldinger om at det var bra at jeg markerte motstanden i forbundsstyret. Folk ute er utrolig opptatt av å beholde NOPEF som forbund, påpeker Fjose.

Det er imidlertid ikke med lett hjerte at Jon Fjose sier nei til et eventuelt ekteskap.

- Jeg er vokst opp med Kjemisk på industristedet Årdal og har nærmest et kjærlighetsforhold til forbundet, understreker han. Men det hjelper lite i denne sammenhengen:

- Spesielt vi som er offshore, lever i en verden med en sterk identitetsfølelse og tilhørighet til NOPEF. Det er en evig diskusjon med Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS). Disse sterke følelsene kan nok være vanskelig å forstå for utenforstående og jeg er ikke helt sikker på om jeg forstår dem fullt ut selv. Men det er ingen tvil om at situasjonen er slik, og dermed tør ikke jeg å gå inn for en sammenslåing med Kjemisk. Jeg frykter rett og slett at NOPEF offshore kan fordufte. Det vil i tilfelle være en dramatisk situasjon, understreker Fjose.

- NOPEF er et supert forbund der medlemmene føler seg godt ivaretatt og der det er kort avstand mellom topp og bunn. Det kan også være en viss fare for at vi mister denne nærheten hvis vi blir et mye større forbund.

Fjose mener at i første omgang burde NOPEF og OFS slå seg sammen.

- Vi har i bunn og grunn de samme målsettingene, så fornuftmessig er det ingen som helst grunn til at vi skal bruke tid og krefter på denne konkurransen.

- Jeg har i tillegg sans for mange av argumentene fra dem som sier ja til sammenslåing med Kjemisk. De to forbundene har svært like utfordringer når det gjelder skiftarbeid. Dessuten har jeg veldig respekt for Kjemisk sitt internasjonale arbeid, påpeker Jon Fjose.

- Jeg har fått svært mange tilbakemeldinger om at det var bra at jeg markerte motstanden i forbundsstyret.

Jon Fjose, Smedvig. Har tidligere sittet i NOPEFs forbundsstyre i 10 år.

Oljearbeideren - noe for seg selv?

Olje- og gassvirksomheten er Norges største og viktigste næring og oljearbeiderne er fremdeles omgitt av et litt mytisk preg.

Nå kan vel knapt noen forestille seg landet uten olje. Men på 1970-tallet representerte oljearbeideren en ny tid i norsk arbeidsliv. Siden har det litt mytiske preget fortsatt å henge ved oljearbeiderne. Gode penger, rett fra levra, mannsdominert og en livsstil som ikke er helt A-4 har preget "oljå". For ikke å glemme "stammespråket" med en salig blanding av norsk og engelsk som utenforstående ikke er i stand til å skjønne. Knapt noen andre arbeidstakere er heller så direkte viktige for norsk økonomi. Det viser seg hver gang de streiker. Da er veien til tvungen lønnsnemnd ganske mye kortere enn for de aller fleste andre.

Oljearbeiderne på sokkelen har en helt spesiell arbeids- og livssituasjon. De er borte hjemmefra i lange perioder, avhengige av helikoptertrafikk og omgitt av strenge sikkerhetsregler. De jobber 12 timers dag og oppholder seg på arbeidsplassen i like mange timer i den perioden de er ute.

Oljehistorien inneholder flere dramatiske kapitler med arbeidskonflikter enn noen annen norsk næring de siste 25 årene. Myten om den overbetalte og kravstore oljearbeideren har vokst seg stor

og sterk, og mange er fremdeles ikke klar over at det eksisterer store forskjeller i lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakerne "der ute".

NOPEF er i dag sterkt assosiert med sokkelen. I et nytt forbund vil sokkelen miste sin dominerende posisjon som den har i dagens NOPEF. Derfor frykter mange sokkelarbeidere at sakene på land vil bli dominerende og at NOPEF mister sitt særpreg som oljeforbund. Fra å være den største

Å sikre og styrke arbeidsplassene i den norske offshoresektoren er derfor en utfordring - og den klarer neppe sokkelarbeiderne alene.

gruppa vil sokkelansatte utgjøre en fjerdedel av et eventuelt nytt forbund.

Nå er sjelden verden slik vi forestiller oss. Og oljearbeideren er antakelig ikke så privilegerte som mange tror. Han har mange felles utfordringer med den landfaste norske arbeidstakeren: Stadig press mot kostnadsreducerende tiltak, omstillinger, omorganisering, skiftproblematikk, løpende behov for kompetanseheving, pensjonsordninger, fusjoner, fisjoner og så videre.

Når det gjelder NOPEF så er det også viktig å minne (seg selv) om at nesten halvparten av medlem-

mene er landfaste og at det bare er de færreste som har oljesøl i fjeset.

De overordnede målsettingene er at norsk sokkel skal være en del av den norske industriutviklingen. Felles for arbeidstakerne - enten de er til vanns eller lands - er blant annet at en ny industriutvikling i Norge vil kreve svært gode fagfolk og dermed er opplæring et nøkkelord. Oljenæringen er global og de samme selskapene driver aktivitet over hele verden. Statoil og Hydro bruker stadig mer penger på prosjekter utenfor Norges grenser. Å sikre og styrke arbeidsplassene i den norske offshoresektoren er derfor en utfordring - og den klarer neppe sokkelarbeiderne alene.

Større press på lønns- og arbeidsvilkår

- Det er voldsomt press på kostnader - og dermed på lønns- og arbeidsvilkår som er opparbeidet gjennom en årrekke. Dette er det viktig å demme opp for og jeg tror vi vil være bedre rustet i en felles organisasjon, sier Jan Ole Ramstad.

- Vi konkurrerer med arbeidstakere på engelsk sokkel og derfor møter vi hele tiden motkrav til våre lønns- og arbeidsbetingelser. Målet er selvsagt så like vilkår som mulig mellom norsk og engelsk sokkel, men innen vi når så langt er det best å ruste seg så godt som mulig nasjonalt.

Jan Ole Ramstad beklager blant annet at myndighetene ikke er særlig interessert i å gjøre noe med rammevilkårene for næringen og dermed blir hele kostnadsdiskusjonen flyttet over til lønnsoppgjørene. Han vil derfor ha mer tyngde og et større spekter å spille på i lønnsforhandlingene.

- Vi kan ikke se bort fra at vi er et relativt lite forbund. Også innenfor LO-systemet er det viktig å være stor.

Han tror ikke et tettere samarbeid med Kjemisk er noe alternativ til sammenslåing:

- Det blir ikke den samme forpliktelsen og dermed kan det lettere oppstå splid mellom de ulike gruppene.

Ramstad mener at en sammenslåing med Kjemisk ikke behøver å berøre det enkelte NOPEF-medlem i særlig stor grad.

- Med sterke NOPEF-avdelinger ute, behøver ikke hverdagen for medlemmene - for eksempel offshore - bli noe særlig annerledes. Det er den mer overordnede muligheten til å drive politikk og føre forhandlinger som blir styrket. NOPEF har slett ikke tenkt å gå i land; vi kommer til å være minst like sterke ute som før, mener Jan Ole Ramstad.

- Samtidig får vi større muligheter til å yte god medlemservice og få bedre kompetanse på en rekke fagområder.

Han er likevel oppmerksom på hvor mye følelser betyr i denne diskusjonen.

- Vi har møysommelig bygget opp et forbund som vi er glade i. Dette skal ikke undervurderes. Et annet fortrinn med NOPEF er den korte veien fra medlem til ledelse, påpeker Jan Ole Ramstad.

Det er den mer overordnede muligheten til å drive politikk og føre forhandlinger som blir styrket.

Jan Ole Ramstad, leder i NOPEF-avdelingen i Odfjell Drilling 1. vararepresentant til NOPEFs forbundsstyre.

Hva byr framtida på?

Oljeproduksjonen faller og få funn er klare for utbygging. Samtidig har norsk kontinentalsokkel store ressursmengder som det gjelder å påvise. Men flere oljearbeidere må nok belage seg på å gå i land.

I Stortingsmelding 38, om petroleumsvirksomheten (2003-2004), er det likevel optimistiske toner med mål om oljeproduksjon fra norsk sokkel i over 50 år framover og gassproduksjon i enda lengre tid.

Spådommene går ut på at såkalt e-drift blir en av de viktigste endringene i norsk petroleumsvirksomhet framover. Dette er forskjellige former for fjernstyring og overvåking av aktivitetene på installasjonene på sokkelen. Det kan føre til at skillet mellom land og vann blir stadig mer utvisket og at flere arbeidstakere går i land.

E-drift vil innebære en ny måte å tenke på og ikke minst kreve nye former for arbeidsprosesser og samarbeid. Om få år kan arbeidstakere på land spille en mer direkte rolle i daglige operasjoner offshore. Flere norske selskaper har tatt i bruk e-drift til deler av sine operasjoner, særlig boreoperasjoner. De teknologiske mulighetene er avgjørende i denne sammenhengen. I dag finnes store deler av utstyret og systemene, men det gjenstår fortsatt mye utviklingsarbeid. Tanken er at ulike fagmiljøer skal samar-

beide på direkten. Det kan for eksempel være offshoreoperatører, norske geologer i Stavanger, en engelsk ingeniør og en borespesialist i Australia.

En mer integrert arbeidsoperasjon vil kreve tillit og trygghet mellom land og vann. Arbeidsbetingelsene må være klarlagt, blant annet lønn og arbeidstid ved jobbskifte fra offshore til land. Samtidig pekes det på at økt kompetanse i e-drift vil være et konkurransefortrinn på den internasjonale arenaen. En annen fordel i sikkerhetssammenheng er at en reduserer risikoen på kontinentalsokkelen og behov for helikoptertransport. Oljedirektør Gunnar Berge mener e-drift på sikt kan gi flere nye arbeidsplasser.

Spådommene går ut på at såkalt e-drift blir en av de viktigste endringene i norsk petroleumsvirksomhet framover.

Oljeindustriens Landsforening (OLF) anslår at det vil være mulig å kutte driftskostnadene med inntil 30 prosent med bruk av e-drift. I stortingsmelding nr. 38 pekes det på at kostnadsnivået på den norske sokkelen er svært høyt. Derfor må kostnadene ned for at aktiviteten skal bli mer lønnsom. Hovedansvaret for kostnadsreduksjonen overlates til partene i næringen. I meldingen illustreres utfordringene med problemene på Statfjordfeltet. Plattformene ble

bygget på 1970-tallet og første halvdel av 1980-tallet, og er tilpasset en produksjon på 850 000 fat per dag. Produksjonen fra plattformene er i dag på ca 250 000 fat. Dette er bakgrunnen for at Statoil vil redusere årlige driftskostnader på Statfjord-plattformene med 30 prosent innen 2007. Det foreslås også en rekke tiltak som for eksempel: Endringer i drifts- og vedlikehold, flytting av oppgaver til land og reduksjon i logistikk og anskaffelseskostnader. For borefartøy pekes det på de høye personellkostnadene som gjør at driftskostnadene for en borerigg er dobbelt så høye på norsk som på britisk kontinentalsokkel. Det skyldes i hovedsak arbeidstidsordninger, tarifferte tillegg og sosiale utgifter. Samlet sett er kostnader knyttet til leteboring på norsk kontinentalsokkel om lag 60 prosent høyere enn på britisk side, ifølge norske myndigheter.

Alt tyder derfor på at presset på kostnadsreduksjoner og krav om omstillinger ikke kommer til å bli mindre i åra framover.

- Bra for NOPEF og for hele samfunnet

- Jeg er mest opptatt av næringsutviklingen i bred forstand. Vi trenger å utnytte olje- og gassnæringen til å utvikle industrien i Norge og sikre at det utvikles norske arbeidsplasser. Da er det viktig å være et stort forbund som kan jobbe for de samme målsettingene og få gjennomslag for en større industriell satsing. Jeg tror Kjemisk og NOPEF er på linje når det gjelder næringspolitikk. Vi er opptatt av å bruke gass i Norge og få til en ny industrialisering. Dermed kan en sammenslåing mellom NOPEF og Kjemisk bli et godt virkemiddel for NOPEF og for hele samfunnet, sier Inger Fjærtøft i Oljedirektoratet.

Hun peker også på utviklingen i oljenæringen som et argument for sammenslåing:

- Det kommer uansett til å bli færre arbeidstakere som bare arbeider offshore. Det er den landbaserte industrien som må vokse og som over tid kommer til å bli viktigst. Ulike organisasjoner og fagområder kommer til å bli integrert på en helt annen måte i denne næringen enn den er i dag, mener Inger Fjærtøft.

Hun viser blant annet til e-drift, eller integrerte operasjoner som innebærer ulike typer fjernovervåkning og styring av aktivitetene på sokkelen. Dette blir en viktig endring i norsk petroleumsvirksomhet i årene framover.

Inger Fjærtøft er opptatt av at NOPEFs vertikale struktur for all del må beholdes ved en eventuell sammenslåing. Det vil si at alle

grupper - uansett stilling og lønn - er med i samme forening.

- Den er en styrke for oss fordi den gjør NOPEF til en seriøs samarbeidspartner. Vi kan aldri kjøre fram én gruppe for å score billige poenger. I lønnsforhandlingene blir man hele tiden ansvarliggjort og bevisstgjort for å ta vare på helheten. Da tror jeg også at vi får bedre gjennomslag.

- Jeg tror også at NOPEF og Kjemisk har en del andre felles utfordringer - som å få gjennomsnittsalderen i medlemsmassen nedover og ikke minst: Flere kvinner!

Hun er imidlertid usikker på hvordan en sammenslåing vil virke i forhold til det følelsesmessige - det vil først og fremst si at medlemmene identifiserer seg med NOPEF.

- Dette er det viktigste ankepunktet mot en sammenslåing, sier Inger Fjærtøft.

Jeg tror at Kjemisk og NOPEF er på linje når det gjelder næringspolitikk.

Vi er opptatt av å bruke gass i Norge og få til en ny industrialisering.

*Inger Fjærtøft, Oljedirektoratet.
Representant i NOPEFs forbundsstyre.*

Sosial dumping

Norge er et dyrt land. Derfor er også kampen mot sosial dumping en viktig sak for norsk fagbevegelse.

Det finnes ingen entydig definisjon på hva sosial dumping er, men en mye brukt forklaring er "at utenlandske arbeidstakere som utfører arbeid i Norge har lønns- og arbeidsvilkår som er vesentlig dårligere enn det norske arbeidstakere har".

Norge har ikke noe lovfestet minstelønn. Det er tariffavtalene og hva som er "gjengs" i bransjene som teller når man skal vurdere hva som er sosial dumping.

Konkurransen fra utenlandske leverandører, som kan levere oppdrag billigere enn bedrifter med norske arbeidstakere, er en stadig større utfordring for store deler av norsk arbeidsliv. Arbeidstid, pensjon og kamp mot urettferdig konkurranse ble også framhevet som viktige kampsaker under NOPEFs siste landsmøte.

For NOPEFs medlemmer er ikke dette noe nytt. De har alltid vært i en sterk internasjonal konkurranse situasjon. Oljeservice er spesielt utsatt. Her er det uoversiktlige eierforhold, ugjennomsiktige arbeidsforhold, stadige utskiftninger i arbeidsstokken og mange selskaper. Innleie av billig utenlandsk arbeidskraft var også en viktig del av bakgrunnen for NOPEFs langvarige streik i oljeservice i 1996. I utlendingsforskriften er det dessuten unntak fra kra-

vet om oppholds- og arbeidstillatelse for utlendinger på flyttbare innretninger.

For 10 år siden fikk NOPEF på plass en avtale som skal påse at lik konkurranse er grunnlaget når utenlandsk arbeidskraft hentes inn. På samme tid ble det opprettet et eget inspektorat og man har i tillegg fått egne offshore ITF-inspektører for å bedre kontrollen (ITF er den internasjonale transportarbeiderføderasjonen). Forbundet har gått i bresjen i kampen mot sosial dumping og man har i stor grad å unngå problemet på sokkelen. Selskapene vet at det vil bli gjennomført aksjoner dersom lønns- og arbeidsvilkårene dumpes. Forbundsleder Leif Sande peker på et annet problem som er mer aktuelt for NOPEF: Tariffhopping. Det vil si at arbeidsgiverne setter ut arbeid på entrepris og krever nye tariffavtaler som er atskillig dårligere enn de tidligere avtalene.

Sosial dumping er imidlertid en kamp som hele fagbevegelsen står overfor - og problemet er blitt ekstra aktuelt etter utvidelsen av EU/EØS, der arbeidstakere med ned mot 10-20 prosent av nordisk lønnsnivå kan være med og konkurrere om oppdrag i Norge. I denne sammenhengen vil det være en fordel å ha store og sterke organisasjoner i ryggen. Det krever store ressurser å kunne dokumentere sosial dumping - særlig siden fagbevegelsen ikke har lovfestet innsynsrett i utenlandske arbeidstakeres

lønns- og arbeidsvilkår. I tillegg kreves det sterke tillitsvalgte for å kunne gjøre noe med problemer som dukker opp. Økende internasjonalisering og mer bruk av anbudskontrakter øker risikoen for sosial dumping.

Norge har også fått et annet verktøy for å hindre sosial dumping. I desember i fjor reiste LO for første gang krav om allmenngjøring av tre landsomfattende tariffavtaler ved sju petrokjemiske anlegg. Etter en lang og vanskelig prosess ble allmenngjøringsvedtaket satt ut i livet fra 1. desember 2004.² Lov om allmenngjøring ble vedtatt i 1993 i forbindelse med at Norge inngikk EØS-avtalen - men ble altså ikke tatt i bruk før i fjor. Allmenngjøringsvedtaket skal sikre at alle arbeidstakerne ved disse anleggene får likeverdige lønns- og arbeidsvilkår. Nå reises det en rekke kritiske spørsmål ved den norske måten å allmenngjøre tariffavtaler på. Den første runden viste seg å bli svært langvarig og komplisert og det spørres derfor hvor effektiv denne loven vil være i forhold til å hindre urettferdig konkurranse fra bedrifter med korte oppdrag i Norge. Stalltipset går ut på at en sterk fagbevegelse antakelig er det mest effektive våpenet for å hindre sosial dumping.

² Disse avtalene ble allmenngjort: Verkstedsoverenskomsten mellom NHO/Teknologibedriftenes Landsforening (TBL) og LO/Fellesforbundet, Fellesoverenskomsten for byggfag mellom NHO/Byggebyggingens Landsforening (BNL)/Tekniske Entreprenørers Landsforening og LO/Fellesforbundet og Landsoverenskomsten for elektrofagene mellom NHO/Tekniske Entreprenørers Landsforening og EL & IT Forbundet/LO.

Fra bunns til topps

NOPEF er en av få organisasjoner i privat sektor som har lyktes med en såkalt vertikal struktur - det vil si at samtlige ansatte står i samme forening - uansett arbeidsoppgaver og ansvarsområder.

Dette er et krevende system, men gir samtidig innflytelse på alle nivå. Noen av de største utfordringene er å synliggjøre NOPEF mot grupper med individuell lønn, samt unge arbeidstakere. Det er også, som nevnt tidligere, vanskelig å reklamere med yrkestilhørighet i et slikt samleforbund. Noe som antakelig forklarer den sterke konkurransen fra ingeniørorganisasjonene.

Den vertikale strukturen skal beholdes i et eventuelt nytt forbund. Dette er ett av vilkårene som landsmøtet har satt. Systemet er vanskelig å implementere i den Kjemiske delen av et nytt forbund på grunn av forholdet til andre LO-forbund.

Noen mener at dette kan man leve greit med - side om side, mens noen av NOPEFs medlemmer er redde for at en sammenslåing vil bety lavere lønn. Medlemmene i Kjemisk har gjennomsnittlig et lavere lønnsnivå enn NOPEF-medlemmene. Dette skyldes delvis sokkeltillegg og delvis den vertikale avtalestrukturen. Den vertikale strukturen innebærer for eksempel at flere med høy utdanning, og dermed høyere lønn, er med i NOPEF. Men enkelte forskjeller gjelder

også for de samme gruppene på nabobedrifter som Herøya (Kjemisk) og Rafnes (NOPEF) som er sammenlignbare på alle måter. Det kan tyde på at det er andre forskjeller i tariffavtalene, som ikke kan forklares med sokkeltillegg og den vertikale strukturen. Nå er det heller ikke tilfelle at alle offshore-ansatte har høye lønninger, velregulert arbeidstid og gode avspæringsordninger. Det er store lønns-gap og forskjeller når det gjelder arbeidsvilkår for de ulike gruppene offshore.

Noen av de største utfordringene er å synliggjøre NOPEF mot grupper med individuell lønn, samt unge arbeidstakere.

Utgangspunktet for oljearbeidernes lønn er industrien på land med et sokkeltillegg på toppen. I mange andre land er det skipsfarten som danner utgangspunktet for lønnsnivået og der er det dårligere betingelser, både med hensyn til lønn og arbeidstidsordninger. På sikt kan det derfor være nyttig å holde fast på denne koblingen til industrien på land, særlig i forhold til det stadige presset på å redusere kostnader.

Kjemisk har tradisjonelle avtaler for industriarbeidersjiktet - det vil si at andre ansatte i bedrifter der Kjemisk organiserer er med i Handel og Kontor, Forbundet for ledelse og Teknisk (FLT) eller andre organisasjoner. Lederen i

Kjemisk Forbund, Olav Støylen, ser ingen praktiske problemer med denne forskjellen. Han mener at begge forbundsområdene kan fortsette som før, også etter en eventuell sammenslåing.

Men NOPEF vil bli nødt til å fortsette å ta andre hensyn enn Kjemisk, for eksempel i forhold til kontoransatte og folk med lang utdanning. Under NOPEFs landsmøte i fjor høst ble det vedtatt å prioritere ansatte med individuell avlønning. I et storforbund der industriarbeidersjiktet vil dominere, kan det bli vanskelig å få til denne type "skreddersøm".

NOPEFs avtalemotparter er først og fremst Oljeindustriens Landsforening (OLF) og Norges Rederiforbund, mens Prosessindustriens Landsforening (PIL) er motpart i Hydro. For Kjemisk er PIL den helt dominerende avtalemotpart.

Det er et nært samarbeid mellom OLF og PIL, både innen næringspolitikk og tariffpolitikk, men det foreligger ingen planer om sammenslåing.

Faglig-politisk samarbeid

Det faglig-politiske samarbeidet er ikke bare noe som opptar NOPEFs medlemmer. Store deler av fagbevegelsen stiller seg kritisk til forholdet mellom LO og Arbeiderpartiet.

Samtidig er politikken viktig for arbeidslivet. Det er ikke minst blitt synliggjort rundt uenigheten om forslag til ny arbeidslivslov og i dragkampen om framtidens pensjonssystem. Historien om det faglig-politiske samarbeidet går helt tilbake til etableringen av en politisk og en faglig del av arbeiderbevegelsen. Det er med andre ord en lang og sterk tradisjon, som det ikke er lett å rokke ved.

De formelle båndene mellom LO og Arbeiderpartiet er likevel blitt svakere de siste 10-15 årene. Det kollektive medlemskapet er avvirket, AUF er ikke lenger LOs

ungdomsorganisasjon og LO-leder Gerd-Liv Valla takket nei til å sitte i Arbeiderpartiets sentralstyre ved siste korsvei. Samtidig er både den sentrale samarbeidskomiteen mellom LO og Arbeiderpartiet og bevilgningene til Ap opprettholdt. På den forrige LO-kongressen i 2001 ble det for første gang bevilget penger til Sosialistisk Venstreparti (SV). Stadig større deler av LO tar dessuten til orde for "å samarbeide med alle partier som deler våre synspunkter". Dette er blant annet bakgrunnen for en utstrakt støtte til et rød-grønt alternativ ved stortingsvalget til høsten.

Den politiske uavhengigheten står sterkt blant medlemmene og er noe NOPEF har profilert seg på - ikke minst i konkurransen med OFS.

De fleste LO-medlemmer ser nødvendigheten av å arbeide politisk. Det er altså måten det gjøres på som det strides om. LO har medlemmer og tillitsvalgte fra samtlige politiske partier, men samtidig er forholdet til Arbeiderpartiet en viktig grunn for mange til ikke å velge et LO-forbund. De ulike LO-forbundene har valgt ulik tilnærming til det faglig-politiske samarbeidet uten at det har skapt de store problemene.

Det faglig-politiske samarbeidet kan likevel bli et vanskelig strids-spørsmål i forholdet mellom NOPEF og Kjemisk Forbund. Ved forhandlinger om sammenslåing

kommer det krav om at NOPEFs politiske uavhengighet må synliggjøres. Den politiske uavhengigheten står sterkt blant medlemmene og er noe NOPEF har profilert seg på - ikke minst i konkurransen med Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS).

Uavhengigheten er også viktig for administrasjonsmiljøene på land. Det er mange varianter av synet på det faglig-politiske samarbeidet blant LO-forbundene, men Kjemisk har gjennom historien vært en av de aller sterkeste forsvarene av dette samarbeidet.

Årsaken er forbundets sterke satsing på industripolitikk for å bevare arbeidsplassene innenfor Kjemisk sitt område. Forbundet har alltid hatt direkte kontakt med den politiske ledelsen i Arbeiderpartiet og har dratt nytte av dette når Ap har hatt regjeringsmakt. På forbundets landsmøte høsten 2004, var kravet i den faglig-politiske uttalelsen å "få en annen regjering" og at Kjemisk vil yte både menneskelige og økonomiske ressurser for å få dette til. Dette er ikke så veldig forskjellig fra NOPEFs faglig-politiske uttalelse, der det heter at det er "tvingende nødvendig med et maktskifte etter stortingsvalget". NOPEF har imidlertid vedtektsfestet at forbundet ikke skal bevilge penger til politiske partier.

Synet på det faglig-politiske samarbeidet med Arbeiderpartiet har utviklet seg i en mer pragmatisk retning de siste åra - både fra de sterkeste tilhengerne og fra de sterkeste motstanderne. Mulighetene for kompromiss burde derfor være tilstede, med diplomatisk kløkt og øye for kompromisser, selv om NOPEF og Kjemisk på en måte har representert ytterpunktene i debatten.

Frykter den politiske uavhengigheten forsvinner

- Det var en betenkelig prosess fram til landsmøtet i høst. Sammenslåingssaken ble ikke tatt opp på landsstyremøtet i juni, da en slik alvorlig landsmøtesak naturlig burde bli tatt opp. Det har også vært svært lite diskusjon om dette siden ideen om sammenslåing ble skrinlagt før forrige landsmøte i 2000. Jeg ble rett og slett forbauset da saken dukket opp, men jeg er kanskje dårlig til å oppfatte signaler, sier Olav Gjesteland.

Han er prinsipielt imot en sammenslåing mellom NOPEF og Kjemisk - både på grunn av NOPEFs særpreg og på bakgrunn av Kjemisk Forbunds holdning til faglig-politiske samarbeid med Arbeiderpartiet.

- NOPEFs styrke er at vi er et spesielt forbund som gjør at LO-familien har fått et godt fotfeste offshore. Vi har nærhet til ledelsen og slipper unna maktbastionen på Youngstorget i Oslo.

Gjesteland frykter at mange av NOPEFs medlemmer på sokkelen vil forsvinne over til OFS dersom man velger å slå seg sammen med Kjemisk.

- Hvis særpreget og den sterke tilknytningen til oljevirkksomheten blir mindre tydelig, så er det en stor fare for at OFS vil kapre medlemmer fra oss. Dette er kanskje ikke en overhengende fare hos oss i Prosafe fordi vi har en sterk klubb med 660 medlemmer. Men på steder der NOPEF ikke står like

sterkt, kan det være en helt reell trussel, mener han.

Den andre viktige motforestillingen fra Gjestelands side bygger på det faglig-politiske samarbeidet.

- NOPEF har vedtektsfestet politisk uavhengighet. Kjemisk er ett av de LO-forbundene som har nærmest forhold til Arbeiderpartiet. Dette kommer til å bli en stor bøyg i eventuelle forhandlinger og jeg frykter at NOPEFs ledelse kan komme til å selge dette punktet. Gjesteland blir utfordret på om det ikke også finnes positive sider ved en sammenslåing:

- Jo, jeg skjønner argumentasjonen om at størrelsen - eller "kjøttvekta" som det kalles - har en betydning. Men det er ikke et avgjørende argument på noen som helst måte, understreker han.

- Jeg ble rett og slett forbauset da saken dukket opp, men jeg er kanskje dårlig til å oppfatte signaler.

*Olav Gjesteland, Prosafe Drilling Services.
Representant i NOPEFs landsstyre og
ansattevalgt medlem i konsernstyret til
Prosafe ASA.*

Er det plass til høyt utdannede damer i Kjemisk?

Turid Øygard fra Oljedirektoratet stilte spørsmålet under NOPEFs landsmøte i fjor høst: Er det plass for høyt utdannede damer i Kjemisk?

NOPEF har et dameproblem. Det har også Kjemisk. Begge har en kvinneandel på rundt 20 prosent. Hvis man i tillegg har høyere utdanning er det muligens ikke drømmen å bli sammenslått med et tradisjonelt mannsdominert industriarbeiderforbund. Et av NOPEFs varemerker er de mange ulike gruppene - på tvers av yrke, utdanning og arbeidsgiver. Vil dette bli ødelagt med en sammenslåing? Vil man klare å opprettholde balansen mellom de ulike gruppene? For hva har egentlig "gutta offshore" eller renseriarbeideren til felles med kvinnelige statsansatte geologer i Oljedirektoratet eller sivilingeniører i Statoil?

Den sterkeste konkurrenten i konformiljøet på land er akademikerforbundet Norske Sivilingeniørers forening (NIF). Å tiltrekke seg arbeidstakere med høyere utdanning har vært viktig for NOPEF helt fra starten, noe som igjen ble stadfestet på det siste landsmøtet

i 2004. Da forbundet ble stiftet i 1977 var det avgjørende å få en fot innenfor Statoil, som en av de viktigste bedriftene i Norge. Ett problem var imidlertid at 75 prosent av de ansatte hadde høyere utdanning og slett ikke følte seg hjemme i et LO-forbund. NOPEF har klart å få folk med høyere utdanning inn i folden, men er som nevnt i et sterkt konkurranseforhold.

Men grensene blir stadig mindre tydelige. Økt kompleksitet i produksjonen, nye former for arbeids-

For hva har egentlig "gutta offshore" eller renseriarbeideren til felles med kvinnelige statsansatte geologer i Oljedirektoratet eller sivilingeniører i Statoil?

organisering og strengere kvalitetskrav har økt kvalifikasjonskravene generelt i industrien. Skillelinjene mellom operatører, arbeidere og funksjonærer viskes gradvis ut. De gruppene som vokser er høyere tekniske funksjonærer og en del merkantile funksjonærgrupper. Derfor er det grunn til å tro at en økende andel av de ansatte i oljebransjen vil ha høyere utdanning. Å gjøre seg attraktiv overfor disse gruppene er derfor avgjørende hvis NOPEF skal vokse videre. Det er vel dokumentert at profesjonsgruppene er flinkere til å organisere seg - og da gjerne i et profesjonsforbund. Siden NOPEF ikke kan tilby pro-

fesjonstilknytningen må forbundet være attraktivt på andre områder. Det kan for eksempel være politiske grunner eller at man har sans for forbund der alle grupper er samlet.

Ved en sammenslåing med "industrigutta i Kjemisk" kan både statsansatte, kvinnene og de med høyere utdanning få vanskeligere kår. Men selv om dette kanskje er blant de største utfordringene, så er det ikke disse gruppene som har skreket høyest imot sammenslåing. Hva som er årsaken til

dette er vanskelig å gi noe eksakt svar på. Men én grunn kan være at de som har valgt NOPEF allerede bevisst har valgt å stå utenfor profesjonsforbundene. Så spørres det om disse gruppene også vil velge annerledes dersom oljei-

dentiteten og den vertikale strukturen blir svekket.

- Må ta vare på alle gruppene

- Det har vært en del skepsis til sammenslåing blant medlemmene i Statoil, særlig fram mot landsmøtet i høst, forteller Oddvar Haugvaldstad, leder for den største avdelingen i NOPEF med 2700 medlemmer.

- At saken kom opp nå var overraskende, og det skjedde raskt, forklarer han.

Blant NOPEF-medlemmene i Statoil er det mange forskjellige grupper som det gjelder å ivareta ved en eventuell sammenslåing. Dette var også et viktig punkt å markere for Haugvaldstad under NOPEFs landsmøte i høst. I Statoil er det kontorfolk, ledere, teknisk og vitenskaplig ansatte, ufaglærte og fagarbeidere - på land, til vanns og på basene.

- Det er svært viktig for oss at kontoransatte og de med høy utdanning ikke "forsvinner" i en sammenslåing med et mer tradisjonelt industriarbeiderforbund. Derfor er den vertikale strukturen et hovedpunkt for Statoil-avdelingen i eventuelle forhandlinger med Kjemisk. Dette bør også synliggjøres ved at disse arbeidstakergruppene får en egen saksbehandler i et nytt forbund, sier Oddvar Haugvaldstad.

Han ville ikke være med på sammenslåing med Kjemisk Forbund i 2000, men har nå endret oppfatning:

- Den viktigste årsaken er de overordnede problemstillingene. Forbund både i og utenfor LO slår seg sammen til større og sterkere

enheter. I tillegg har vi den politiske kampen for bruk av gass i Norge. Dessuten er denne sammenslåingen et godt distriktsprosjekt. Kjemisk har medlemmer på mange industristeder og NOPEF er sterke på Vestlandet. Dette er et viktig punkt for meg. Til sammen gjør disse argumentene at jeg tror vi i lengden tjener på å bli med i et større fellesskap. Tida er inne, understreker Haugvaldstad.

En negativ side er flytting av hovedkontor fra Stavanger til Oslo.

- Jeg er redd for at kontoret i Stavanger blir svekket. Samtidig vil oljedelen av et eventuelt nytt forbund fremdeles ligge i byen.

Oddvar Haugvaldstad mener likevel at en sammenslåing ikke vil berøre det enkelte medlem i særlig stor grad.

- Jeg tror ikke man vil merke særlig stor forskjell ute på den enkelte arbeidsplass. Det er, som nevnt, de overordnede problemstillingene som er de viktigste i denne sammenhengen.

- At saken kom opp nå var overraskende, og det skjedde raskt.

Oddvar Haugvaldstad, Statoil.

Fornuftsekteskap eller ekte følelser?

En allianse mellom NOPEF og Kjemisk Forbund vil sannsynligvis resultere i Norges største skiftarbeiderforbund. Er det noe poeng?

Som arrangert ekteskap betrakket er "partiet" godt. Ingen andre LO-forbund er rikere på penger enn Kjemisk (hvis man ser på egenkapital i forhold til antall medlemmer). Men, som kjent, penger er ikke nødvendigvis veien til lykke, selv om det dreier seg om over 450 millioner kroner. Kjemisk mister medlemmer i stor skala og forbundet har en stor andel pensjonister. NOPEF og Kjemisk er omtrent jevnstore når det gjelder antall yrkesaktive. Derfor vil antakelig ikke Kjemisk fortsette som selvstendig forbund - uansett hva NOPEF måtte si. Hvis NOPEF takker nei, går trolig Kjemisk videre på frierferd. NOPEFs "medgift" er mange yrkesaktive medlemmer og et potensial for å rekruttere flere.

Både når det gjelder tariffkrav og politikk har de to forbundene mange felles interesser. NOPEFs arbeidstidsbestemmelser bygger på Kjemisk sitt arbeid for 33,6 timers arbeidsuke for helkontinuerlig skift. Siden har NOPEF og Kjemisk samarbeidet om å beholde posisjonen for helkontinuerlig skift innad i fagbevegelsen. Fra slutten av 1970-tallet har ansatte på sokkelen vært å regne som helkontinuerlige skiftarbeidere.

Andre likhetstrekk er at begge forbundene er dominert av bedrifter med avansert prosessindustri, som er svært eksportavhengige

og påvirket av internasjonale konjunkturer og konkurranse. De to representerer til sammen mer enn to tredjedeler av norsk eksport og vil få større tyngde ved å uttale seg sammen.

Forbundene har allerede et tett samarbeid, blant annet om prosjektet "Gass til Grenland". - Utviklingen av et sterkt industricluster i Grenland og på andre utvalgte industristeder vil være av største viktighet for et nytt forbund, heter det i NOPEFs organisasjonspolitiske uttalelse fra landsmøte i høst.

Fagbevegelsen i Grenland har i en årrekke levd med kontinuerlige omstillinger og krav om å redusere kostnadene. Både tillitsvalgte og fagorganisasjonene er satt under press og i Grenland mener mange at tiden er moden for sterkere samarbeid på tvers av de ulike LO-forbundene. Motivasjonen er å skape et sterkt fagligpolitisk miljø som kan danne motvekt til omstillingsiveren i prosessindustrien. Å kjempe om medlemmer mellom ulike LO-forbund oppleves som vanskelig og unødvendig i en slik situasjon.³

Mange av medlemmene i Kjemisk er ansatt i kraftkrevende hjørnesteinsbedrifter. Derfor er kraftutbygging og norsk gass viktig for forbundet. Både NOPEF og Kjemisk er opptatt av økt produksjon, videreforedling og gode rammebetingelser for norsk sokkel.

Så langt fellesinteressene. Forskjellen er at mens NOPEFs medlemmer særlig arbeider innenfor virksomhet som produserer

energi, arbeider størstedelen av medlemmene i Kjemisk i virksomheter som er storforbrukere av energi. Fellesnevneren er selv sagt energipolitikken, selv om medlemmene befinner seg i ulike posisjoner - henholdsvis som produsent og bruker.

På tross av likhetstrekkene, er det lite overlapping mellom NOPEF og Kjemisk. Unntaket er raffineriene og petrokjemisk industri som opprinnelig tilhørte Kjemisk Forbund. Det kan imidlertid bli vanskeligere å skille mellom NOPEF og Kjemisk i framtida. Store deler av NOPEFs industrianlegg ligger til havs. Men sokkelvirksomheten vil, som nevnt tidligere, trolig i større grad drives fra land i årene framover og føre til større rotasjon mellom land og sokkel. Også i bransjene foregår det en rask utvikling, med mer sammenmelting.

- Økende videreforedling av olje og gass kan skape større gråsoner.
- Flere integrerte oljeselskaper posisjonerer seg i elektrisitetsmarkedet.
- Store elektrisitetselskaper vil utvikle seg til energiselskaper hvor gass er en viktig del av porteføljen.

Fellesinteressene er mange. Samtidig er forskjellene såpass framtreddende at man i debatten er helt klare på at det må være to seksjoner i et nytt forbund, med kontorer både i Oslo og Stavanger. Det kan tyde på at fornufthen veier tyngst så langt - ikke følelsene.

³ Kilde: Fafo-notat 1/2004: Når næringslivet omstiller seg. Hvilke utfordringer møter fagbevegelsen i Grenland?

Gass til Grenland

- Vi har selvsagt et stort engasjement for gass til Grenland. I den kampen tror jeg at det er lurt å være så stor som mulig, sier Jorunn Krogstad. Det er Sigbjørn Jensen fra Hydro Polymers enig i. Disse to er representanter for landindustrien blant NOPEF-medlemmene.

Krogstad har vært med i NOPEF siden starten i 1977, men er likevel ikke sentimental.

- Jeg var tidligere imot. Men nå ser jeg klarere fordelene med å være større, særlig i den politiske kampen.

Hun tror ikke at debatten om en eventuell sammenslåing blir særlig brennende på sin egen arbeidsplass:

- Det er liten interesse, men jeg tror at de fleste synes det er greit med en sammenslåing. Det er de tillitsvalgte som er opptatt av spørsmålet - som i de fleste andre saker, sier Jorunn Krogstad.

På Sigbjørn Jensens arbeidsplass er det et tett samarbeid med Kjemisk Forbund og i praksis er det svært liten forskjell på medlemmene - både når det gjelder arbeidsoppgaver og lønns- og arbeidsvilkår. Han er svært fornøyd med samarbeidet.

- I det daglige arbeidet ville det vært mye lettere med ett forbund - og det mest fornuftige. Nå er det egentlig et kunstig skille - i hvert fall på min bedrift. Men det er evnen og slagkraften i det politiske arbeidet som veier tyngst for meg. Ett felles forbund vil ha mye

å si for hvordan vi kan drive lobbyvirksomhet overfor politikerne og få større politisk makt. Kjemisk har lang og god erfaring med politisk påvirkning, påpeker Jensen. For Grenlands-folket er det utnyttelse av gass som har førsteprioritet. Dette er en sak som engasjerer hele lokalbefolkningen.

For Krogstad og Jensen er det også et argument at industrien på land vil bli den største gruppa i et eventuelt nytt forbund.

Men heller ikke Jensen ser det helt store engasjementet for sammenslåingss spørsmålet blant medlemmene.

- Det blir lett en debatt om hvem som har høyest kontingent. De politiske spørsmålene er det stort sett tillitsvalgte som jobber med, sier Sigbjørn Jensen.

- Vi har selvsagt et stort engasjement for gass til Grenland. I den kampen tror jeg at det er lurt å være så stor som mulig.

Jorunn Krogstad, Borealis og Sigbjørn Jensen, Hydro Polymers.

Ekteskap - stadig mer populært

Hvor mange forbund er det egentlig nødvendig å ha? Sammenslåinger i fagbevegelsen er en trend, både i Norge og internasjonalt. De vanligste grunnene er at arbeidslivet endrer seg og at medlemmene forsvinner.

LOs andel av det organiserte arbeidslivet er kraftig redusert de siste 30 årene. Det har ikke minst sammenheng med at arbeidslivet endrer seg, med færre arbeidstakere i de tradisjonelle områdene der LO er sterke. Dette er en viktig grunn til de siste års fusjoner i fagbevegelsen. Den siste og største sammenslåingsprosessen akkurat nå er Forbund1. Etter planen skal dette bli LOs nye samferdsels- og serviceforbund - bestående av Handel og Kontor, Postkom, Transportarbeiderforbundet og Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet. Nylig sa Jernbaneforbundet nei til å være med videre i prosessen. Det YS-tilknyttede YTF var også lenge med i sammenslåingsplanene, men trakk seg fra samarbeidet høsten 2004.

I 1988 ble Fellesforbundet dannet - en fusjon av fem LO-forbund: Jern og Metall, Bygning, Bekledning, Papirindustri og Skog og Land. I 2004 ble det klart at også Grafisk Forbund antakelig ønsker å slå sine pjalter sammen med Fellesforbundet. Årsaken er enkel: Antallet arbeidstakere er dramatisk redusert.

I 1992 slo tre LO-forbund i helse- og sosialsektoren slo seg sammen til Fellesorganisasjonene for barnvernpedagoger, sosionomer og vernepleiere. I 2003 ble Kom-

muneforbundet gjort om til Fagforbundet etter at det frittstående Norsk Helse- og Sosialarbeiderforbundet ble en del av LO-familien, og Fagforbundet er nå suverent størst i LO. De to sistnevnte sammenslåingene var motivert ut fra ønsket om større muskler - ikke en dyd av nødvendighet fordi medlemsgrunnet forsvant.

I Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) har det også skjedd en rekke sammenslåinger. Men utviklingen er ikke entydig. Det finnes fremdeles et eget LO-forbund for lokomotivførere. Helt ut på 1990-tallet eksisterte det to LO-forbund for postansatte. Så ingen kan påstå at det er lett å samle organisasjoner i fagbevegelsen. Noen spådommer går ut på at vi sitter igjen med fem-seks store LO-forbund om noen år. Det kan bringe en slutt på LOs lange og vonde tradisjon med å krangle om medlemmer. NOPEF har vært involvert i flere slike saker - blant annet i kamp med Transportarbeiderforbundet om laste- og lossearbeidere på basene.

Det som ofte brukes som argumentasjon for større enheter er større gjennomslagskraft overfor politiske myndigheter og arbeidsgiverne. Internasjonaliseringen er en annen faktor. Bransjer endres og smelter sammen og gamle forbundsgrenser blir uten mening. Noen industrier satser på å flytte det meste av produksjonen ut av landet, som for eksempel tekstilbransjen. Samtidig krever medlemmene bedre tjenester uten å være villige til å betale mer i fagforeningskontingent.

I Sverige har Industrifacket og Metall nylig bestemte seg for å bli ett forbund fra 2006, og dermed svensk LOs nest største. Det er akkurat de samme argumentene som brukes i svensk fagbevegelse som vi kjenner her hjemme. Det skjer også store endringer i oljebransjen. På slutten av 1990-tallet ble det gjennomført flere gigantsammenslåinger mellom BP og Amoco, Exxon og Mobil og Elf/Total/Fina. I Norge ble Saga Petroleum kjøpt og delt mellom Statoil og Hydro. Også innen oljeservicesektoren og blant mindre uavhengige oljeselskap internasjonalt finner man en rekke eksempler på oppkjøp og sammenslåinger. I tillegg er arbeidslivet preget av at bedriftene skiller ut tjenester som ikke er kjernevirksomhet og at dette settes ut på anbud. Da forsvinner IT-ansatte til EL & IT Forbundet, kantineansatte til Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet og så videre.

Fra nei til ja

Helge Ellingsen var imot sammenslåing med Kjemisk da spørsmålet var oppe i 2000. Nå har han snudd. Den viktigste begrunnelsen er at det er mer likeverdige forbund som slår seg sammen og at organisasjonslivet er preget av stadig større enheter.

- For fire år siden hadde jeg følelsen av at "storebror" Kjemisk ville underlegge seg NOPEF. I dag er situasjonen en helt annen fordi vi er omtrent like store når det gjelder antall yrkesaktive medlemmer. Da vil NOPEF få bedre kontroll, både i forhandlingene og i et sammenslått forbund, påpeker Ellingsen.

Helge Ellingsen forteller om svært ulike oppfatninger av spørsmålet innenfor hans bransje, som er oljeservice.

- Det er jo lett å tenke slik at "vi vet hva vi har, men ikke hva vi får". Dessuten er jeg overbevist om at OFS kommer til å bruke en sammenslåing for alt det er verdt i forsøket på å kapre nye medlemmer offshore. Jeg tror ikke denne konkurransen blir noe problem for vårt vedkommende - det vil si for oljeservice. Det viktigste for meg akkurat nå er at de politiske utfordringene er så store, at det vil være en riktig strategi å slå seg sammen med Kjemisk. Vi har også erfaring med at NOPEF og Kjemisk har sammenfallende interesser i nesten alle saker, sier Ellingsen og peker på samkjøring av engelsk og norsk sokkel og gass til Grenland som to hovedsaker. Han er også redd for at Kje-

misk vil finne andre partnere hvis NOPEF sier nei denne gangen.

Ellingsen frykter også at mange medlemmer stiller seg heller likegyldige til uravstemningen.

- Jeg tror valgdeltakelsen kan bli lav. De fleste har et forhold til sin egen klubb - det er NOPEF for dem - og det som skjer utenfor er de ikke så opptatt av.

Det viktigste motargumentet for Helge Ellingsen er betydningen av Stavanger.

- Hovedkontoret vil ligge i Oslo og der vil den øverste ledelsen befinne seg. Oslo er et stykke borte for oss og vi føler oss litt fremmed der. NOPEF-huset i Stavanger er viktig for oss, understreker han.

- Jeg tror valgdeltakelsen kan bli lav. De fleste har et forhold til sin egen klubb - det er NOPEF for dem - og det som skjer utenfor er de ikke så opptatt av.

Helge Ellingsen, Schlumberger.

Hvem er partneren?

Partneren - Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund - er et tradisjonsrikt LO-forbund, stiftet i 1923.

Det skjedde ved at foreninger innenfor elektrokjemisk og kjemisk teknisk industri, som da var tilsluttet Norsk Arbeidsmandsforbund, ville starte for seg selv. Det er ikke for ingenting at Arbeidsmandsforbundet blir kalt "alle forbunds mor". Både Kjemisk og NOPEF har røttene her (i tillegg til en rekke andre LO-forbund).

Bakgrunnen for etableringen av forbundet var den andre industrielle revolusjon i Norge, nærmere bestemt framveksten av kraftkrevende elektrokjemisk og elektrometallurgisk storindustri i perioden 1905-1920. Den nye industrien ble lagt nær de nye kraftverkene, og steder som Rjukan, Notodden, Odda, Sauda, Ålvik, Høyanger og Glomfjord vokste fra bondebygder til industrisamfunn i løpet av kort tid. Fyrstikkarbeiderne var den tredje største gruppa i forbundet, en gruppe som gradvis ble mindre inntil de forsvant helt på 1970-tallet.

Kjemisk går under betegnelsen "kraftkameratene" her hjemme, men er også svært godt kjent for sitt internasjonale solidaritetsarbeid. Her har forbundet vært en pioner i fagbevegelsen. Kjemisk var blant annet det første forbundet som allerede i 1980 gikk aktivt ut med støtte til palestineres sak. Men kraftkameratene er svekket i takt med synkende antall arbeidstakere i norsk industri. I 1980 hadde Kjemisk forbund 39 000

medlemmer. I dag er tallet ca 26 000, men bare 17 000 er yrkesaktive. Forbundet har landsomfattende bransjeavtaler innenfor mange forskjellige områder (se oversikt lenger bak). De dominerende bransjene har vært elektrokjemisk- og ferrolegeringsindustrien. I starten var Kjemisk et forbund for ufaglærte, men nå er det fagarbeiderne som dominerer.

Siden den forrige sammenslåingsdebatten med NOPEF har ikke Kjemisk ligget på latsiden, og har vurdert både andre partnere og samboerskap. Norsk Treindustriarbeiderforbund (ca 5000 medlemmer) har flyttet inn hos Kjemisk Forbund, og vurderer et mer forpliktende forhold. Treindustriarbeiderforbundet ble stiftet 6. februar 1904, og organiserer en rekke ulike grupper, blant andre ansatte som snekrer, lager møbler, radiokasser, rullegardiner, stokker, leketøy, ski og likkister. Det har også vært drøftinger om samboerskapet burde inkludere Arbeidsmandsforbundet og Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund, uten at dette har ført til noe konkret. Begrunnelsen var rett og slett å spare på fellesutgifter. Kjemisk har også vært i samtaler med Fellesforbundet - før landsmøtet igjen tok imot et mulig frieri fra NOPEF. På Kjemisk sitt landsmøte i høst - som ble holdt like etter NOPEFs landsmøte - ble det gjort følgende enstemmige vedtak:

1. Landsmøtet mener at de industrielle utfordringene framover tilsier at medlemmene vil trenge et fagforbund med en sterk posisjon

både innad i LO-familien og overfor arbeidsgivere, myndigheter og politikere.

2. Landsmøtet innstiller på at Kjemisk Forbund søker en slik sterkere posisjon gjennom å igangsette en utredning basert på å kartlegge fordeler og ulemper ved en sammenslåing av Kjemisk Forbund og NOPEF.

3. Behandlingen av denne utredningen legges til forbundets organisatoriske grunnorganisasjon, samarbeidskomiteer og regionale konferanser.

4. Denne prosess skal være gjennomført innen utløpet av 2005. Et vedtak om sammenslåing må være basert på god oppslutning og et kvalifisert flertall.

5. Om forbundene gjennom denne prosess vedtar at de skal slå seg sammen skal ekstraordinære landsmøter og sammenslåing kunne iverksettes i løpet av 1. halvdel av 2006.

6. Den nylig mottatte henvendelsen fra Norsk Treindustriarbeiderforbund følges opp med nærmere drøftelser mellom forbundene etter landsmøtet. Det nye landsstyret gis i fullmakt å fatte vedtak når det skal konkluderes.

Ut fra hvordan Kjemisk har sondert terrenget de siste årene er det lite som tyder på at forbundet vil vente særlig lenge på NOPEF. Hvis det ikke blir sammenslåing nå, vil Kjemisk Forbund antakelig orientere seg videre mot nye partnere. Forbundet kan leve lenge på sin oppsparte kapital, men når medlemstallet blir mindre år for år, er det en utilfredsstillende situasjon.

- To gode organisasjoner kan bli enda bedre

- Både NOPEF og Kjemisk er gode og sjølstendige organisasjoner. Jeg tror derfor at vi kan utfylle hverandre veldig godt. Vi har sammenfallende interesser i hele energikjeden. Hovedpoenget må være at vi vil noe med disse to gode organisasjonene, og da mener jeg at sammenslåing er en riktig strategi, sier Olav Støylen, leder i Kjemisk Forbund.

Støylen tror også at NOPEFs og Kjemisks interesser i frontfagsmodellen vil bli styrket. Den innebærer at konkurranseutsatt industri legger premissene ved lønnsoppgjørene.

- Vi blir så store at vi får atskillig større innflytelse, påpeker Støylen.

- Tidligere har vi hatt et godt samarbeid under tariffoppgjørene og under LO-kongressene i 1997 og 2001. NOPEF og Kjemisk var blant annet arkitektene bak forslaget om gasskraftverk. Kjemisk har alltid måttet være aktive i næringspolitikken, blant annet fordi mange av våre medlemmer har holdt til på ensidige industristeder. Da er politikk viktig, og vi har opparbeidet solid kompetanse på dette området. Nå gjelder det å utvikle ny industri i Norge, fortsetter Olav Støylen, som understreker at industrisyssetningen er på et kritisk lavt nivå.

Han mener at det ikke holder med gode saker og argumenter for å bli hørt og at hele det norske organisasjonskartet er i ferd med å endre seg.

- I fagbevegelsen er alt basert på medlemsrepresentasjon. Derfor er størrelse - uansett hva man måtte mene om det - viktig.

Støylen ser ingen problemer med NOPEFs forhandlingskrav, verken med en vertikal struktur eller kontor i Stavanger.

- Vi kommer ikke til å dytte våre ordninger på NOPEF, men for oss er det foreløpig ikke aktuelt å innføre en vertikal struktur. De ulike tariffavtalene behøver ikke bli berørt av en sammenslåing. Når det gjelder Stavanger, så er det helt naturlig at et olje- og gassforbund har kontor der. Men jeg tror alle disse spørsmålene vil gå seg til etter hvert. Størrelse og fordeling av kontor/avdelinger vil blant annet være avhengig av hva slags kompetanse man har på de ulike områdene.

Støylen er en varm tilhenger av et faglig-politisk samarbeid med Arbeiderpartiet og ser at her trengs det å gjøres et stykke

arbeid i forhold til NOPEFs holdninger.

- Men jeg ser ikke på dette som noen umulig oppgave. Jeg er helt sikker på at vi klarer å finne formuleringer som begge kan leve med, sier Olav Støylen.

- Både NOPEF og Kjemisk er gode og sjølstendige organisasjoner. Jeg tror derfor at vi kan utfylle hverandre veldig godt.

*Olav Støylen,
forbundsleder i Kjemisk.*

Forholdet til erkerivalen OFS

På mange måter virker forholdet mellom NOPEF og OFS som et gammalt ektepar: De krangler så fillene fyker, men er likevel avhengige av hverandre.

NOPEF har mange konkurrenter, og på land er det Norske Sivilingeniørers Forening (NIF) som er den viktigste. NIF er større enn NOPEF i oljeselskapenes landsvirksomhet, men totalt sett er NOPEF det største forbundet på land innenfor sine avtaleområder. Andre konkurrenter er Lederne, Prifo og NITO.

Den mest følelsesladde striden pågår imidlertid på sokkelen og den utkjempes med Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS), som fra 1997 er tilknyttet Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS). OFS står sterkt i enkelte oljeselskaper, særlig i Statoil, og innen rigg og boring. Dette er en konkurransesituasjon som krever store ressurser fra begge sider og det mangler heller ikke på harde ord mellom konkurrentene. For utenforstående kan det være vanskelig å fatte de sterke følelsene mellom to organisasjoner som på overflaten ser ut til å ha de samme overordnede målsettingene. Både i 1990 og 1996 ble det diskutert å slå sammen de to erkerivalene. Begrunnelsen var at samarbeidet og omgangstonen hadde vært vellykket i løpet av 1990-årene. Med felles mål i bunnen, burde det derfor være duket for et forhold. Slik gikk det ikke.

Tanken om at det likevel kan være en god idé lever i beste velgående. I 2002 var det et tariffpolitisk

samarbeid mellom NOPEF og OFS. I en lederartikkel i Petromagasinet i den forbindelse skriver Leif Sande: "Det beste hadde selvsagt vært en sammenslåing av NOPEF og OFS".

Men fra ønsket om å være i en felles organisasjon er det tydeligvis ikke langt til de hardeste utfall. På NOPEFs landsmøte i høst tok Leif Sande et oppgjør med OFS igjen: "De (OFS red.anm.) maler fanden på veggen gjennom begrep som "den norske oljearbeideren flagges ut" og framstiller seg selv som de eneste som kan løse problemet. Omtrent som en religiøs sekt har de spådd verdens undergang de 8-10 siste årene".

En måneds tid tidligere kunne man lese følgende karakteristikkk av NOPEF, forfattet av OFS-leder Terje Nustad: "NOPEF selger sin virksomhet som en hvilket som helst bokklubb, der alt annet enn godt fagforeningsarbeid er lokkemiddelet".

Det er likevel enighet på NOPEFs siste landsmøte om at samarbeidet skal vurderes fortløpende - ut fra hensiktsmessighet. Her er det både hat og kjærlighet på samme tid.

OFS er "den store stygge ulven" i debatten om en sammenslåing med Kjemisk. Mange frykter at medlemmene skal flykte over til OFS hvis NOPEF går sammen

med Kjemisk Forbund. På landsmøtet til Kjemisk var det også bekymring omkring OFS, men på en litt annen måte. En av talerne mente at med en sammenslåing med NOPEF kan "vi komme til å få denne voldsomme organisasjonskonflikten med på kjøpet... kanskje burde de ha ordnet opp seg i mellom først".

Og mens kampene pågår er det største problemet det store antallet uorganiserte. Organisasjonsgraden er særlig lav i oljeselskaper

På mange måter virker forholdet mellom NOPEF og OFS som et gammalt ektepar: De krangler så fillene fyker men er likevel avhengige av hverandre.

og oljeservice hvor uorganiserte faktisk utgjør den største gruppa.⁴

Den harde konkurransen har skapt stort engasjement rundt fagforeningsarbeidet på sokkelen. Men signalene nå tyder på at folk er lei av all kranglingen. Både arbeidspress og kostnadskutt gjør at de ansatte ikke lenger orker å bruke krefter på kolleger som de til sjuende og sist er ganske enige med.

⁴ Kilde: Espen Løken: Organisasjonssituasjonen innen oljebransjen (2000).

- Hvor mange gidder egentlig å bry seg?

- Oljearbeiderne har en tendens til å melde seg litt ut av resten av samfunnet. Ute på plattformene er det et eget liv, et eget samfunn og man blir nesten som en egen familie. Da er det lett å bare tenke på hva som er viktig for "oss her ute".

Det som betyr noe er at NOPEF jobber for medlemmene offshore og at man får mest mulig igjen for kontingenten. Den helhetlige politikken er fjernere, sier Kari Straumøy.

Hun mener at NOPEF-medlemmene må tenke framover - at det blir viktigere å være store og ha en solid økonomi, blant annet for å kunne tåle streiker. De to forbundene blir hver for seg for små til å ha tilstrekkelig politisk innflytelse. Vi må heller ikke glemme at det blir færre arbeidstakere offshore, påpeker Straumøy.

- Jeg kjenner konkurransen med OFS meget godt. I Eurest har OFS i perioder vært den største organisasjonen. Men jeg tror vi må stole mer på egen styrke og argumentasjon. NOPEF og OFS har ulike arbeidsmetoder, men kjemper for akkurat de samme målene. Derfor ville det ideelle vært en sammenslåing med NOPEF og OFS.

Kari Straumøy har også vært LO-koordinator og kjenner derfor de ulike gruppene veldig godt.

- Forrige gang var det en veldig negativ stemning til sammenslåing. Denne gangen er jeg redd for

at prosessen har gått for fort og at folk ikke orker å bry seg. Folk er slitne. Det er en stadig kamp mot nedskjæringer og for å få beholde arbeidsplassene. Jeg vet ikke om de ansatte klarer en organisasjonsdebatt i tillegg.

Straumøy mener at det er et generelt mindre politisk engasjement på sokkelen.

- Derfor tror jeg det må gjøres en ekstrainsats hvis man skal klare å få noen til å virkelig bry seg om denne debatten. Det enkleste vil være å la være å stemme eller stemme nei - uten at man egentlig har satt seg inn i problemstillingen. Kari Straumøy frykter at en sammenslåing kan gå ut over medlemmer med høyere utdanning.

- Det er kjempeviktig at de gruppene som gjør NOPEF til NOPEF blir ivaretatt på en skikkelig måte, sier hun.

- Det som betyr noe er at NOPEF jobber for medlemmene offshore og at man får mest mulig igjen for kontingenten.

Kari Straumøy, tidligere klubbleder i Eurest. Har nå permisjon fra jobben i Eurest for å jobbe som ITF-inspektør.

Betydningen av Stavanger

I debatten om sammenslåing foran landsmøtet i 2000, kom det fram frykt for at NOPEF ville miste sin identitet dersom hovedkontoret flyttet fra Stavanger og oljemiljøet der. Flertallet av NOPEFs medlemmer befinner seg på Vestlandet.

Betydningen av Stavanger er også et viktig punkt i denne debatten. NOPEF vil fortsatt ha kontor i byen, selv om hovedkontoret i et nytt forbund blir liggende i Oslo. Stavanger har hatt posisjonen som Norges oljehovedstad helt siden oljeeventyret startet. Statoil og Oljedirektoratet har hatt sete i byen siden 1972 og regionen har 40 000 petroleumsrelaterte arbeidsplasser fordelt på 500 bedrifter (Petromagasinet 2/2004). Kontoret i Stavanger gir dessuten en tilgjengelighet som ikke finnes på Youngstorget, ble det sagt på landsmøtet - fulgt opp med kjærlighetserklæringer til "Huset vårt i Kongens gate". Og nettopp nærhet til medlemmene - også geografisk - pekes på som en viktig fordel ved NOPEF. De tillitsvalgte i Stavanger-området har vært vant med god betjening gjennom geografisk nærhet. Selv om mye av dagens kommunikasjon foregår uten at man fysisk treffer hverandre, kan det være en psykologisk betydning av å ha ledelsen i nærheten. Det har også gjort det lettere for tillitsvalgte å få til bedriftsbesøk fra forbundsledelsen. Dessuten er Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet, Oljemuseet, Oljeindustriens Landsforening (OLF) og de fleste oljeselskapene lokalisert i Stavanger.

Men det er ikke bare fordeler med å holde til i oljebyen. De viktigste

politiske beslutningene tas i Oslo og NOPEFs ledere må derfor farte en del. Ikke bare for å pleie kontakt og påvirkning med det politiske miljøet, men også på grunn av møter i LO og med andre LO-forbund. En økende del av oljevirkosheten ligger dessuten utenfor Stavanger, slik at byen er ikke enerådende. NOPEF har siden høsten 2003 hatt egne medarbeidere fast i Oslo og har leid kontor plass hos Kjemisk Forbund. En av forutsetningene i eventuelle forhandlinger med Kjemisk Forbund er at administrasjonen i Stavanger skal opprettholdes på omtrent samme nivå som i dag.

Stavanger har hatt posisjonen som Norges oljehovedstad helt siden oljeeventyret startet. Statoil og Oljedirektoratet har hatt sete i byen siden 1972 og regionen har 40 000 petroleumsrelaterte arbeidsplasser fordelt på 500 bedrifter.

NOPEF regner med at en av nestlederne i et eventuelt nytt forbund kan ha det daglige ansvaret for kontoret i Stavanger og at forbundsstyremøtene kan være vekselvis i Stavanger og Oslo.

Ulempen med et like stort kontor i Stavanger som tidligere, er selvsagt at mulige stordriftsfordeler blir mindre. At hovedkontoret "egentlig" blir liggende i Oslo kan også ha betydning for både viktighet og identitetsfølelse.

Tallenes tale

Enkelt sagt så har Kjemisk pengene mens NOPEF har medlemspotensialet. Her er det en oversikt over nøkkeltall fra begge forbundene.

	NOPEF	Kjemisk
Antall medlemmer	18 451 *	26 323
Betalende medlemmer ⁵	17 858	16 813
Kvinneandel	19 %	ca 20 %
Kontigent	1,5 % av brutto lønn, maks 393 pr mnd	1,3 % av brutto lønn til forbundet (maks 364 pr mnd) pluss min. 0,25% av brutto lønn til lokal fagforening
Egenkapital	ca 17 mill. (2003)	454 mill. (2003)
Antall valgte på forbundskontoret	3	6
Antall ansatte	32	18

⁵ Tallene er i henhold til LOs kvartalrapport fra 1. oktober 2004. Betalende medlemmer inkluderer fullt betalende og delvis betalende. I den siste kategorien er det ulike systemer i de ulike forbundene, men den inkluderer for eksempel studenter og bi-medlemmer. For Nopefs del er antallet delvis betalende ca. 2000 medlemmer, som for NOPEFs vedkommende inkluderer blant annet folk i permisjon, arbeidsledige, pensjonister og uføretrygdede. Før 1. januar 1997 fikk pensjonister og uføretrygdede fritt medlemskap etter gitte regler. I Kjemisk er det ca 1300 delvis betalende medlemmer.

* NOPEFs medlemmer fordeler seg med 60 prosent offshore og 40 prosent på land.

NOPEF

Bransjeavtalen (operatørselskap, land)	2491
Operatøravtalen sokkel	2437 (pluss 184 på tilslutningsavtale)
Flyttbare offshoreinnretninger/boring og forpleining permanente innretninger	2799 (pluss 398 på tilslutningsavtale)
Petrokjemiatvanten	445
Hydroavtalen	475
Borebedriftavtalen	576
Brederoavtalen	282
Forpleining	212
Oljeserviceavtalen	2660 (pluss 261 på tilslutningsavtale)
Landbaseavtalen	629 (pluss 215 på tilslutningsavtale)
Staten	154
Offshoreavtalen (Norges Rederiforbund)	171 (pluss 21 på tilslutningsavtale)
Landansatte i rederier	125
Diverse	296
Uten avtale	730 *

* Ifølge NOPEF er dette tallet antakelig mindre fordi det pågår arbeid med å sette det enkelte medlem på avtale.

Kjemisk

Elektrokjemisk	4710
Kjemisk Teknisk	4013
Hydro	3448
Glass/Keramisk	486
Vaskerier og rens	761
Farmasøytisk industri	818
Fiskemel/fôr	361
Sement/lettbetong	282
Sprengstoff	59
Verkstedoverenskomsten	230
Diverse	1713

Nå er det opp til medlemmene

Som i de fleste debatter er det flere sider ved spørsmålet om forhandlinger og en eventuell sammenslåing med Kjemisk. Ingenting er helt hvitt eller helt svart, og ingen kan gi fasitsvar på hvordan situasjonen vil utvikle seg - med den ene eller andre løsningen. Det gjelder å finne ut hva som veier tyngst for en selv og hva man har størst tro på. Sammenfatningsvis går det an å trekke ut de viktigste argumentene på begge sider:

De viktigste ja-argumentene

- Større innflytelse overfor arbeidsgiver, politiske myndigheter og innad i LO-systemet.
- Felles interesser i industripolitikken. Felles kamp for skiftarbeidere, pensjon og mot outsourcing.
- Stordriftsfordeler: Samlede ressurser og kompetanse kan komme begge forbundsområder til gode. Muligheter til å spare inn på en del administrasjonskostnader, felles kurs- og opplysnings-tjenester og informasjon.
- Slippe dobbeltarbeid ved høringer (forutsatt at man har samme syn) og dobbel representasjon i internasjonale fora (her foregår det allerede et utstrakt samarbeid). Økonomi og streikekasse blir styrket.
- Mer integrert produksjon - sammensmelting av industriområder/bransjer og dermed arbeidsoppgaver og utfordringer - kan gjøre det kunstig med oppdeling i to forbund. Kjemisk Forbund vil antakelig finne andre partnere dersom NOPEF sier nei til sammenslåing i denne omgangen.

De viktigste nei-argumentene

- Tap av merkevaren NOPEF.
- Konkurransen fra Oljearbeidernes

Fellessammenslutning (OFS) og potensiell medlemsflukt som følge av lavere offshoreprofil.

- Større avstand mellom medlem og ledelse.
- Vanskeligere for kontoransatte og utdanningsgruppene å nå fram med sine krav.
- NOPEFs klare politiske uavhengighet kan bli vanskelig å bevare.
- Et tett samarbeid med Kjemisk Forbund i politiske saker, under tariffoppgjørene og internasjonalt kan langt på vei erstatte en formell sammenslåing.

Sentrale spørsmål til diskusjon

1. Begge forbund har medlemmer som jobber i eksportindustrien og som dermed er påvirket av internasjonal konkurranse og konjunkturer. Vil en sammenslåing av NOPEF og Kjemisk ha noe å bety i denne sammenhengen?
2. Vil en sammenslåing ha innvirkning på tariffavtalene og lønns- og arbeidsvilkårene? I så fall: I positiv eller negativ retning?
3. Hvor mye tror du identitetsfølelsen til NOPEF har å si for det faglige arbeidet i klubbene og avdelingene?
4. Kan et tett og godt samarbeid være like effektivt som en sammenslåing? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. NOPEF og Kjemisk har i dag svært ulikt syn på det faglig-politiske samarbeidet. Er dette mulig å løse eller er interessene for ulike?
6. Hva slags betydning har et forbundskontor i Stavanger?

7. Er det fordeler med å bli Norges største skiftarbeiderforbund? I så fall, hvilke?

8. Er det grupper som vil komme ekstra dårlig ut ved en sammenslåing? Vil et eventuelt nytt forbund klare å ha oppmerksomhet rundt kontoransatte og langtidsutdannede?

9. Ved en sammenslåing vil det nye forbundet bli LOs nest største industriforbund og det femte største forbundet totalt (Etter Fagforbundet, Fellesforbundet, Handel og Kontor og Norsk Tjenestemannslag). Hvor mye tror du "kjøttvekta" har å si for innflytelsen i LO-systemet? Har ikke LO-familien plikt til å ivareta alle medlemmenes interesser, selv om de er med i litt mindre forbund?

10. Hva er det som ligger til grunn for den harde konkurransen mellom NOPEF og Oljearbeidernes Fellessammenslutning? Hvordan kan man få et bedre samarbeid på sokkelen?

11. Kan man tjene noe på å samle ressursene i NOPEF og Kjemisk - eller vil vinninga gå opp i spinninga ved at det skal dannes to seksjoner og at det fremdeles skal være et forbundskontor i Stavanger?

12. Kjemisk Forbund er en formuende "rik onkel". Har det noe å bety i en sammenslåingsdebatt?

13. Betyr det internasjonale arbeidet noe for deg - og på hvilken måte kan dette styrkes/svekkes ved en sammenslåing?

Design: Lena Nordbøe, NOPEF. Bilder: Statoil, Hemera, Pixtal.

